

Ivor Altaras Penda

prof. sociologije i filozofije

poslijediplomski studij "Hrvatska i Europa" na FPZ- u

ivor.altaras@zg.htnet.hr

**"IDENTITET I SOCIJALNO ZDRAVLJE U
FUNKCIJI ŽIVOTNOG POTENCIJALA" *****Sažetak**

Ključne riječi: identitet, upoznati sebe, bolest, zdravlje

Pitanje identiteta u društvenim je znanostima već dugi niz godina jedan od ključnih predmeta interesa. U globaliziranom društvu modernog čovjeka opet se pokušava otkriti, protumačiti i/ili redefinirati položaj i značenje osobne svijesti o sebi, kako u privatnom tako i u širem kulturološkom kontekstu. Zdravo društvo je društvo zdravih pojedinaca.

U zamišljenom slučaju, kada bi to iskoristili svi, bilo bi to ispunjenje utopijskog sna o slobodnom društvu sretnih pojedinaca. Nasuprot tome, iluzorno je pretpostaviti da će nepoznavanje vlastitog identiteta pridonijeti, primjerice, društvenoj koheziji. Teškoće ili nemogućnost definiranja i nalaženja tog identiteta osnovni su temelj frustracije i straha, kao i cijele palete njihovih posljedica, poput nesnalaženja u kriznim a i u svakodnevnim životnim situacijama, pa delikvencije, agresije i autoagresije tj. bolesti u konačnici. Kada se bolest jednom pojavi ona nam može biti upozorenje da smo zaboravili na sebe; onda je ona učitelj. Bolest tako postaje temelj ozdravljenja. Tako shvaćen osobni pojam o

* Ovo je prošireni rad nastao na temelju izlaganja što ga je autor održao na IV Znanstvenom skupu "Medicina, znanost i umjetnost" u Zagrebu, 14. studenog 2003. pod naslovom "Identitet i socijalno zdravlje"

identitetu prepoznajem kao jedan od ključnih parametara zdravlja i moćni čovjekov potencijal, na svim područjima njegovog postojanja i djelovanja. Upravo danas su na tome, kroz različite pristupe, izgrađeni mnogobrojni raznorodni sustavi umjetničkog djelovanja, a koji i aktivnom kao i pasivnom formom izravno i djelotvorno mogu utjecati, bilo da se radi o prevenciji, liječenju ili rehabilitaciji, na kvalitetu (pa time i na dužinu) ljudskog života.

Namjera mi je u ovom radu pokazati da temeljni sociološki pojmovi kao što su primjerice kultura, klasa, rod, vjera, identitet, siromaštvo, alijeniranost, nacija i drugi srodni imaju svoj jasni odraz i u medicinskim znanostima. Svi oni su i pokazatelji i kreatori stila života koji vlada nekim prostorom i civilizacijskim trenutkom te izravno utječu i na način održavanja zdravlja tj. aktivno sudjeluju u nastajanju nekih oblika bolesti. Tako npr. menadžerske bolesti se povezuju sa profesijom koja je visoko stresna i specifično pogoduje nekim vrstama oboljenja; anoreksija je često uzrokovana nepravilnom ishranom, a sve kroz želju da se ostvari zamišljeni ideal ljepote, koji je također kulturološki određen putem neke mode koja se često, kako dođe tako i vrlo brzo mijenja.

U okviru sociološke znanstvene misli pojavio se čitav niz ponekad i sasvim oprečnih teorijskih a ponekad i u praksi iskušanih pristupa, oko toga što je to kvalitetan, dobar život i koje su njegove pretpostavke. U idealnom smislu to pretpostavljeno dobro obuhvaća sve ljude i u tom kontekstu govorimo o utopiji, jer za takva postignuća čovjek još nije iznašao model. Usprkos tome što je to tako, umjetnički izričaj, u najužem i u najširem smislu, postoji u čovjeku kao oblik podsjećanja na u svima prisutnu vjeru da je najbolje za čovjeka i kao pojedinca i kao društveno biće ipak itekako moguće.

Pojam identiteta u tom kontekstu zanimljiv je ne samo u socijalnim znanostima već i u cijelom nizu drugih područja čovjekovog interesa poput antropološke analize, genetike, paleontologije, filozofije, prava i dakako medicine. Osim što je to predmet

dnevnopolitičke rasprave, identitet je u posljednje vrijeme postao pogodna platforma da se iskaže cijeli set vrijednosti i stavova. Sažeto - identitet je ponovno postao izraz osobnosti, što i jest njegova sama bit. Filozofska tradicija pojma identiteta je vrlo duga, a on se često određuje kao podudarnost subjekta sa samim sobom, samosuglasje, okrenutost na sebe, te je tako razumljen svoj vrhunac dosegao u Descartovoj kognitivističkoj filozofiji. Sasvim je sigurno da nas naš identitet spaja sa onima koji su nam slični, no vrijedi i obratno tj. da se zbog predodžbe vlastitog identiteta deklariramo kao potpuni stranci u odnosu na one od kojih se po nečemu razlikujemo. Pri tom često zaboravljamo da je naš kulturni identitet također određen obrascem naše kulture, pa i sve sličnosti i razlike koje poimamo kao datosti u odnosu na druge, tek su produkt našeg kulturnog okružja. Sociologija je znanost koja nam između ostalog, pokušava prikazati i rastumačiti nastanak i razvoj tih sličnosti i razlika. Ona pokušava iz mnoštva raznorodnih identiteta izlučiti one elemente koji su fundamentalni za naše vlastito poimanje. U vremenu globalnih odnosa gdje su i sukobi globalni, pronalaženje zajedničkih osobina koje sve nas kao ljudski rod povezuju postaje posao od izuzetne važnosti, a svako kašnjenje u tom nastojanju može iziskivati vrlo visoku cijenu.

Medicina s druge strane, ono za čime sociologija intenzivno traga, ima pred sobom svakodnevno – a to je čovjek. Sam čovjek je zajednička i prioritetna tema svim ljudima.

Stoga je potpuno jasno zašto i Hipokratova zakletva obavezuje da se liječi ljude bez obzira na sve socijalno-ekonomske, rasne, spolne i druge različitosti. Ako sada znamo što nam je to zajedničko i što nas spaja, onda svaki oblik identiteta koji sužava grupaciju onih s kojima smo slični postaje kontraproduktivan; direktno šteti čovjeku i omogućava mu da postane podložan nekom obliku ideologije, čini ga frustriranim, destruktivnim i autodestruktivnim i uvodi ga u bolesti svih mogućih oblika. Zapravo od silne množine identiteta koji upravo to čine, naš osobni identitet je ugrožen, jednako kao što je od silne

količine farmaceutskih proizvoda i lijekova ugroženo naše zdravlje. Čini se da više nitko ne može biti posve siguran u svoj identitet. Svatko nastoji biti netko drugi, ili kako je to Oscar Wilde jednom rekao: "Većina ljudi su neki drugi ljudi, njihove misli su nečija tuđa mišljenja, njihove strasti su tuđe predodžbe, njihovi životi su mimikrija." Globalizacija i moderne tehnologije komuniciranja omogućuju ono što u sociologiji zovemo "učinkom kulturnog supermarketa" tj. svi oblici instant - identiteta mogu biti isprobani bilo kad i bilo gdje u svijetu. Svugdje se može dobiti Coca -colu i hamburger, kao simbole američkog stila života, a poznat nam je i pojam koji je već ušao u svakodnevni govor kao "McDonaldizacija društva". Internet kao mreža svih mreža ima za jedan od glavnih ciljeva podariti čovjeku slobodu pristupa svim raspoloživim informacijama koje ga mogu zanimati. Zato su zapanjujući rezultati istraživanja koje provode najveći nuditelji usluga na internetu, primjerice poznate "tražilice" tj. firme poznate pod imenom Google ili Altavista, a koje nas upozoravaju na nemogućnost razlikovanja informacija i dezinformacija, te nam prikazuju i to da ljudi u vremenu najveće informiranosti mogu ostati pa i ostaju u potpunosti neinformirani. Ako se čovjekovo zdravlje može usporediti sa znanjem o sebi, tada bi poznavanje vlastite osobnosti, otkrivanje svojih osjećaja i misli te upravljanje svojim djelovanjem bila direktna akcija, u cilju osobnog zdravlja (ili ozdravljenja). Ako je u svemu rečenom oslikano pitanje znanja, s obzirom na to koliko otpora pružamo prema znanju tj. koliko ne znamo ali i ne želimo znati, čudno je koliko dugo živimo i koliko smo zdravi. Neko buduće globalno društvo utemeljeno na ljudima čiji identitet jest zajednički možda bi moglo biti veća podrška da predmet stvarnog interesa postane i ostane čovjek sam. Ono što je naša osobna snaga, sada i ovdje, jest da bez čekanja na bolje uvjete nekog budućeg vremena i nekog budućeg društva (kojeg bismo mogli okarakterizirati kao utopijsko), krenemo u istraživanje vlastite osobnosti; vlastitog, privatnog identiteta. Ne identiteta u odnosu na druge, već isključivo

pronalaženje osobnog razrješenja na pitanje tko smo. Smatram da je to nužni preduvjet kako bi se bilo uspješnim u rješavanju svih ostalih svakodnevnih situacija u kojima se nalazimo. Nesnalaženje nas vodi u bolest, a zdravlje smo u mogućnosti kreirati sami.

LITERATURA

- 1) Castells, Manuel (2002.) *Moć identiteta*. Zagreb: Golden marketing
- 2) Haralambos, Michael (2002.) *Sociologija – teme i perspektive*. Zagreb: Golden marketing
- 3) Kalanj, Rade (2003.) *Zov identiteta kao prijeporno znanstveno pitanje*. Socijalna ekologija 12 (1-2): 47-68
- 4) Mihelj, Sabina (2001.) *Identiteti i globalizacija – mitovi i realnost*. Revija za sociologiju 32 (3-4): 147-154
- 5) Ritzer, George (1999.) *McDonaldizacija društva*. Zagreb: Jesenski i Turk

Ivor Altaras Penda,

B.A., Sociology and Philosophy

Postgraduate Course "Croatia and Europe" at the Faculty of Political Science, Zagreb

ivor.altaras@zg.htnet.hr

IDENTITY AND SOCIAL HEALTH AS A FUNCTION OF LIFE POTENTIAL DEVELOPMENT*

Summary

Key words: identity, self-knowledge, illness, health

The question of identity has long been one of the key issues in social sciences. In the contemporary globalised society efforts are again being made to reveal, interpret and/or redefine the position and relevance of personal self-awareness, both in the private sense and in a broader cultural context. In the imaginary case of everybody making use of this, it would mean the fulfilment of the utopian dream of the free society of happy individuals. A healthy society is the society of healthy individuals. On the other hand, it would be an illusion to assume that failure to know one's own identity would contribute to social cohesion. Difficulties or the inability to define and recognize that identity is the main source of frustration and fear and of the whole spectrum of their consequences, like the inability to cope with crises, and even with everyday situations, as well as aggression and auto-aggression, i.e. delinquency and illness in the final stage. Once the illness has appeared, it can be a warning that we have forgotten ourselves; illness thus becomes a

* This is an expanded paper presented by the author at the Fourth Scientific Conference "Medicine, Science and Art", Zagreb 14 November 2003, under the title "Identity and Social Health"

teacher. In this manner, illness becomes the basis of wellness. Viewed in this manner, the author recognizes the personal notion of identity as one of the main parameters of health and a powerful potential of man in all areas of his existence and activities. Today this has served as the basis for various systems of artistic activity, which can play an active or passive role in direct and effective prevention, treatment or rehabilitation, and thereby affecting the quality (and thus the span) of human life.

It is my intention to show that basic sociological terms, such as culture, class, gender, religion, identity, poverty, alienation, nation, and others are reflected also in medical sciences. All of them are indicators of the lifestyle which prevails in some space and civilisation at a certain time and directly influences the ways in which health is maintained, that is, they actively participate in the onset of some types of illnesses. Thus, for example, managers, whose profession is highly stressful, tend to be stricken by a specific illness; anorexia is caused by the desire to attain an imaginary ideal of beauty, which is likewise culturally determined through the fashion of the time, which is itself subject to frequent changes.

Sociology has evolved a number of, sometimes quite contradictory, theoretical and even practical approaches to the question of what makes a good life and what are the preconditions for it. In the ideal case, this presumed goodness covers all people, and in this context we are actually speaking about utopia, because man has not yet devised a model for such achievement. But in spite of this, artistic expression, in both the narrowest and broadest sense, exists in man as a kind of reminder of the ever present faith that the best is indeed possible for man, both as individual and as a social being.

The notion of identity in that context is of interest not only in social sciences but also in a whole spectrum of other fields of human activity, for instance anthropology, genetics,

palaeontology, philosophy, law and, of course, medicine. In addition to being the topic of daily political debates, identity has lately become a suitable platform for expressing a whole set of values and attitudes. In other words, identity has again become the expression of personality, which is its essence. The philosophical tradition of the use of the notion of identity is very long: it is often defined as the correspondence of the subject with itself, self-consonance, self-reliance. Understood in this manner, the notion of identity reached culmination in the cognitivist philosophy of Descartes. It is quite certain that our identity links us to those who are like us, but it also applies in the opposite direction – due to our notion of our identity, we might declare to be complete strangers in relation to those from whom we differ in some way. In this, we often tend to forget that our cultural identity is likewise determined by the pattern of our own culture, so that all similarities and differences which we take for granted are but the products of our cultural setting. Sociology is the science which, among other things, attempts to trace and interpret the emergence and evolution of these similarities and differences. It strives to single out of a multitude of heterogeneous identities those elements that are fundamental to our own self-understanding. In the age of global relations, where conflicts are likewise global, the identification of characteristics common to all mankind becomes a task of major importance. All delay in this endeavour could be fatal.

Medicine, on the other hand, encounters every day the thing sociology is trying so hard to find – the individual. Man is the common and major topic of all men. This also explains why the Hippocratic oath obliges the doctor to treat people regardless of all socio-economic, racial, gender and other differences. Once we know what we have in common and what links us together, then every form of identity which limits the group of those who are similar to us becomes counterproductive, a source of direct harm, tending to make man receptive to some kind of ideology. It makes him frustrated, destructive and

self-destructive, guiding him to illnesses of all kinds. In actual fact, our personal identity is threatened by the multitude of identities which have precisely this effect, in the same way as our health is threatened by the multitude of pharmaceuticals and medicines we consume. It seems that no one can be completely sure of one's identity. Everybody is trying to be someone else, or, as Oscar Wilde put it: *"Most people are other people. Their thoughts are someone else's opinion. Their lives a mimicry, their passions a quotation."*

Globalisation and modern communication technologies make possible what is called in sociology "the effect of the cultural supermarket", that is, all the forms of instant identity can be tested any time and any place. Coca Cola and hamburgers, as symbols of American lifestyle, can be obtained everywhere, and we are also all familiar with the term the "McDonaldisation of society". The Internet, as the web of all webs, has been created so as to grant us free access to information of all kinds. This makes all the more astonishing the findings of the surveys carried out by the major providers of Internet services, such as the world-famous search engines Google or Altavista. They caution that it is impossible to distinguish between information and misinformation and stress that in our age of information people may, and do, remain completely uninformed. If human health can be compared with the knowledge of oneself, the discovery of one's feelings and thoughts and the control of one's actions would directly contribute to personal health or healing. Considering the intensity of the resistance we display towards knowledge, that is how much we do not know and do not want to know, it is amazing how long we live and how healthy we are. Some future global society based on people with a common identity may become capable of making man himself the real object of interest. What we can do right now, however, without waiting for more favourable conditions of some future time and some future society (which we could describe as utopian), is to start an investigation of our own personality, our own private identity. Not of identity in relation

to others but exclusively in search of a personal answer to the question of who we are. I believe that this is a condition which warrants success in dealing with all other situations we find ourselves in every day. Not being able to cope leads to illness, while health is something we can create ourselves.

REFERENCES

- 1) Castells, Manuel (2002) *Moć identiteta*. Zagreb: Golden marketing
- 2) Haralambos, Michael (2002) *Sociologija – teme i perspektive*. Zagreb: Golden marketing
- 3) Kalanj, Rade (2003) *Zov identiteta kao prijeporno znanstveno pitanje*. Socijalna ekologija 12 (1-2): 47-68
- 4) Mihelj, Sabina (2001) *Identiteti i globalizacija – mitovi i realnost*. Revija za sociologiju 32 (3-4): 147-154
- 5) Ritzer, George (1999) *Mcdonaldizacija društva*. Zagreb: Jesenski i Turk